

Vlaams
Parlement

vergadering **C239**
zittingsjaar 2019-2020

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie,
Wetenschap en Innovatie

van 25 juni 2020

(Wegens de coronamaatregelen werd deze vergadering via videoconferentie georganiseerd.)

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over een grootschalige renovatie als onderdeel van de duurzame relance voor de Vlaamse economie – 2746 (2019-2020)	3
VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het SERV-rapport over de krijtlijnen voor een Vlaams relancebeleid – 2747 (2019-2020)	6
VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de ondersteuning en verduurzaming van de energie-intensieve industrie – 2748 (2019-2020)	10

VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over een grootschalige renovatie als onderdeel van de duurzame relance voor de Vlaamse economie

– 2746 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne (CD&V): Mijn vraag om uitleg gaat over een grootschalige renovatie als onderdeel van de duurzame relance voor de Vlaamse economie. Het gaat dus over de bouwsector en hoe die een rol kan spelen in de relance van onze economie.

De Nationale Bank en het Planbureau voorspellen een toename van de werkloosheid. Ook in de Confederatie Bouw en de Bouwunie maakt men zich zorgen over de crisis. De Confederatie meldde dat sinds het uitbreken van de coronacrisis het aantal werkzoekende bouwvakkers en technici is toegenomen met om en bij de 10 procent. Voorts loopt het aantal vacatures in de sector sterk terug. Er is een daling met 30 procent sinds februari 2020.

Tegelijk is de bouwsector bijzonder belangrijk voor de relance van onze economie. Zo stelt een paper van VITO en EnergyVille dat een duurzaam herstelbeleid, gericht op het stimuleren van de lokale economie, voor een stijging van het bnp zorgt en een relatief grotere reductie van de CO₂-emissies kan realiseren. Voor de lokale economie gaat het meer specifiek over de renovatie van woningen en gebouwen in Vlaanderen.

Dit effect wordt nog versterkt wanneer de stimuli worden gericht op een sector die een grote lokale component heeft, namelijk veel mensen tewerkstelt en producten uit de lokale markt betreft. Dat is bij uitstek van toepassing op de bouwsector.

In het kader van het relanceplan voor de Vlaamse economie zijn ondersteuningsmaatregelen voor gebouwrenovatie met andere woorden een 'no regret'. Onder andere Denemarken, Oostenrijk, Spanje en Italië schuiven energierenovaties al naar voren als essentieel onderdeel van hun respectieve herstelprogramma's.

Een ambitieus en duurzaam renovatieherstelplan vergt volgens VITO een jaarlijkse investering tussen de 2,4 en 8,4 miljard euro. Ook de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) pleitte eerder al voor een grote verbouwing en kwam tot gelijkaardige conclusies. De overheid heeft rechtstreeks invloed op de renovatie van schoolgebouwen, publieke gebouwen, sociale woningen en zorg- en welzijnsinstellingen, maar kan ook onrechtstreeks bijdragen aan de particuliere woningrenovatie. De centrale uitdaging blijkt de woningrenovatie te zijn bij gezinnen die dat zelf niet meteen kunnen financieren. Minstens 50 procent van de gezinnen beschikt volgens de SERV over onvoldoende financieel vermogen om de renovatie te financieren.

Innovatie kan hier deels aan tegemoetkomen. Het kan de gemiddelde investeringskosten per renovatie sterk helpen dalen. Onder andere de industrialisatie en digitalisering van renovatiewerken kunnen daarvoor zorgen. 3D-printen van prefabonderdelen lijkt bijvoorbeeld een veelbelovende piste. Daarnaast is er ook nood aan innovatieve businessmodellen in de sector, bijvoorbeeld collectieve wijkrenovaties en het stimuleren van doe-het-zelfverbouwingen in samenwerking met de bouwsector. Tot slot kunnen ook innovatieve financieringsmechanismen zoals onestopshops de opschaling van bouw- en innovatieactiviteiten bewerkstelligen.

Uiteraard vallen een aantal van deze zaken onder de bevoegdheid van onder andere minister Demir. Ik ga er echter van uit dat ook de minister van Werk, Innovatie en Economie hierin een rol kan spelen. Daarom heb ik een aantal vragen.

Op welke manier zult u de bouwsector betrekken bij de relanceplannen voor de Vlaamse economie? Want als het goed gaat in de bouw, gaat het overal goed.

Hoe wilt u vanuit uw bevoegdheden bijdragen aan het opkrikken van de renovatiegraad?

Er is een structurele arbeidskrapte, een mismatch op de arbeidsmarkt voor veel beroepen in de bouwsector. Op welke manier kan de instroom vergroot worden? Voorziet VDAB op dat vlak extra initiatieven? Zo ja, welke?

Welke rol ziet u voor innovatie, zowel op vlak van technologie en businessmodellen als financiering? Via welke ingrepen zult u de bouwsector stimuleren inzake innovatie?

De SERV benadrukt het belang van samenwerkingsverbanden tussen regionale en lokale overheden, sociale partners, lokale coalities en bedrijven. Hoe zult u deze samenwerkingsverbanden faciliteren?

Minister Hilde Crevits: Dank u wel, collega, voor deze vraag. U zei het heel terecht: als het goed gaat in de bouw, gaat het overal goed. De bouwsector maakt deel uit van de globale aanpak van de relancestrategie. De Vlaamse Regering pleegt structureel overleg met de bouwsector via het Bouwoverlegcomité.

Specifiek vanuit mijn bevoegdheden heeft de bouwsector toegang tot het instrumentarium van Economie, Werk en Innovatie. Individuele bedrijven kunnen van economische en innovatiesteun genieten. Er zijn heel wat onderzoeksprojecten in de bouwsector, er zijn ontwikkelingsprojecten, kmo-groeisubsidies... In het Team Bedrijfstrajecten werken de Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) en het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) goed samen vanuit dat oogpunt.

Het Netwerk voor Innovatieversnelling in de Bouw, een samenwerking tussen de VCB, Oris, Techlink, het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (WTCB) en Bouwunie, heeft ook een offerte ingediend op het jaarlijkse contract ondernemerschap en innovatieversnelling. Dat staat morgen op de agenda van de Vlaamse Regering. Ik mag daar op voorhand dus niet te veel over vertellen, omdat we de discussie natuurlijk nog moeten voeren binnen de regering. Ik kan u wel al zeggen dat een heel belangrijk pakket in dat contract het verder helpen, begeleiden en ontwikkelen van de digitalisering in de bouw zal behelzen. U kent dat contract: het gaat over heel veel miljoenen. Als overheid slaan we daarbij de handen in elkaar met de diverse sectoren om grote sprongen voorwaarts te maken.

Hoe wil ik bijdragen aan het opkrikken van de renovatiegraad? We hebben in het regeerakkoord een aantal maatregelen afgesproken om de renovatiegraad met financiële stimuli op te krikken. Belangrijke aspecten van mijn bevoegdheden betreffen uiteraard het in staat stellen van de sector om die renovatieopdracht op te nemen. Ik kan in opleidingen voor de bouwsector voorzien via SYNTRA en VDAB, en ondernemers informeren en begeleiden via het contract ondernemerschap en innovatieversnelling. Echte investeringsmiddelen voor publieke infrastructuur behoren uiteraard niet in eerste instantie tot mijn bevoegdheid, maar er zijn wel de investeringsmiddelen via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), Interreg enzovoort, die in de mate dat ze ook publieke infrastructuur betreffen, ook de renovatienood mee zullen lenigen.

Dan de arbeidskrapte. De coronacrisis heeft de afgelopen maanden voor een verhoogde instroom van werkzoekenden gezorgd, ook in de bouwsector, maar VDAB is vanaf de start van de crisis optimaal blijven inzetten op digitale en telefonische dienstverlening. Dat heb ik al vaak gezegd. Er is wel nood aan extra instroom. Men maakt op dit ogenblik extra werk van werkzoekenden met een jobdoelwit waarbij de arbeidsreserve beduidend hoger is dan het aantal vacatures. Dat geldt zowel voor werkzoekenden binnen de bouwsector als binnen andere sectoren. Voor die

werkzoekenden wordt actief bemiddeld, begeleid en opgeleid voor de knelpuntberoepen in de bouwsector. Daarnaast is ook de communicatie voor schoolverlaters recent uitgestuurd. Ter ondersteuning worden ook digitale infopakketten uitgewerkt, die de werkzoekenden informeren over specifieke beroepen en opleidingsmogelijkheden binnen de sector.

Welke rol is er voor innovatie? Het volledige innovatie-instrumentarium staat open voor ondernemingen uit de bouwsector en organisaties die ondernemingen uit de bouwsector ondersteunen. Er zijn al afspraken tussen het Team Bedrijfstrajecten van VLAIO en de VCB om ondernemingen uit de bouwsector naar het instrumentarium van VLAIO te leiden. De ondersteunende organisaties zelf zullen, zoals gezegd, hun informerende en begeleidende rol voor ondernemingen kunnen opnemen in het kader van het contract ondernemerschap en innovatieversnelling. Ze kunnen ook een beroep doen op de COOCK-projecten (Collectief Onderzoek & Ontwikkeling en Collectieve Kennisverspreiding/-transfer) en op de TETRA-projecten in samenwerking met de hogescholen. U kent die wellicht. Daar komt heel veel creativiteit uit, die door de sector wordt benut.

Dan is er de SERV. Zoals ik zei, werken we samen met het Vlaams bouwoverlegcomité (VBOC). Veel van de instrumenten die we inzetten, vertrekken vanuit dit soort samenwerkingen. Dat geldt bij uitstek voor het contract ondernemerschap en innovatieversnelling, waarvoor de brede bouwsector dus een offerte heeft ingediend onder de naam Netwerk voor Innovatieversnelling in de Bouw, ook in samenwerking met de lokale entiteiten van een aantal deelnemende organisaties.

We hebben het vanmorgen ook gehad over de sectorconvenanten. Ook bij de sectorconvenant voor de bouwsector vertrekken we vanuit samenwerking binnen die bouwsector.

Er beweegt dus heel veel op dit ogenblik, ook binnen de bouwsector.

Robrecht Bothuynne (CD&V): Minister, dank u wel. Het is goed dat er veel beweegt. Ik heb begrepen dat er morgen een zeer belangrijk contract op de agenda van de Vlaamse Regering staat.

Dat is belangrijk omdat het de bedoeling van dergelijke overeenkomsten is om meer bouwbedrijven te bereiken met het Vlaamse instrumentarium, zowel op vlak van innovatie als op vlak van ondernemen. Wordt daar een monitoring voorzien en wat zijn de doelstellingen die men concreet voor ogen heeft? Een verhoging van het bereik, een groter aantal kmo's? Kan op een of andere manier meer geduid worden wat de bedoeling juist is van dat wat morgen allicht wordt beslist?

Elke crisis is een opportuniteit, en dat geldt zeker voor een crisis op de arbeidsmarkt in een tijd van krapte en mismatch. De bouwsector is van oudsher een sector met bijzonder veel knelpuntberoepen. Er zijn al oneindig veel initiatieven genomen om daar iets aan te doen, maar dit is nu wel een cruciaal moment om ervoor te zorgen dat mensen met talenten of competenties voor de bouwsector snel worden toegeleid naar een nieuwe job. Ik hoor hier zeggen dat de arbeidsreserve groter is dan het aantal vacatures. Voor de bouwsector is dat een nieuw gegeven, denk ik, want vele jaren was het omgekeerde het geval. Ik hoop dus dat we de mensen heel snel kunnen vastpakken en toeleiden naar een nieuwe job, maar misschien niet zomaar toeleiden, maar ook eens kijken naar welke opleiding en begeleiding relevant kan zijn. De sector is immers bijzonder innovatief en is heel snel geëvolueerd als het gaat over machines en het digitaliseren van een aantal zaken. Opleiding en vorming zijn ook hier opnieuw cruciaal.

Specifiek rond de sectorconvenant bouw vroeg ik mij af of daar instekers zijn om effectief nieuwe zaken te doen voor de bouwsector. Wat zijn daar de verwachtingen van de Vlaamse Regering?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: De knelpunten in de bouw zijn gekend. De sectorwerking van VDAB is nu gespecialiseerd om mensen toe te leiden naar de bouw. VDAB bouwt zelf ook veel kennis op en bouwt ook een eigen netwerk op, ze zijn dus mee met de nieuwe zaken.

Wat het contract ondernemerschap betreft, is er met de contractanten een pakketdienst afgesproken. In de mate dat de diensten geleverd worden, opleidingen, begeleidingen, leren en netwerken, kunnen ze ook factureren. Het doel is professionaliseren en de technologie sneller ingang doen vinden. Er zijn dus een aantal targets die gehaald moeten worden. Ik kan u, zodra we dat dossier goedgekeurd hebben, daar alle informatie over geven – ik ben eigenlijk nu al een beetje te veel aan het zeggen.

Wat de sectorconvenanten betreft, moet de bouw op maat een voorstel indienen. Nu zijn de onderhandelingen gestart. Zoals ik vanmorgen uitgelegd heb, zijn er resultaats- en inspanningsverbintenissen. De bedoeling is dat zij dus zelf hun input inbrengen en daar zijn ze op dit ogenblik mee bezig, en dan komen we tot een akkoord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Dank u wel, minister. Ik denk dat dat allemaal belangrijke en zinvolle initiatieven zijn. Ik denk ook dat er samen met uw collega Demir eens gekeken moet worden naar de grond van de zaak, hoe we de bouwactiviteiten kunnen verhogen, meer renovatie kunnen bewerkstelligen. Ik denk dan aan de energieleningen, het instrumentarium van de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV), of dat daar een rol in kan spelen? De Vlaamse Regering heeft nog wel wat werk voor de boeg, en de bouwsector al helemaal, maar de intenties die ik hoor uitspreken zijn alvast bijzonder positief. Wordt vervolgd.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het SERV-rapport over de krijtlijnen voor een Vlaams relancebeleid – 2747 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne (CD&V): Wij zijn niet de enigen die nadenken over relance. Als je de krant openslaat, is het alsof iedereen nadenkt over relance. Ook de sociale partners hebben daarover interessante rapporten opgeleverd. Men heeft ook een krachtlijnenrapport voorgesteld vanuit de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) voor een Vlaams relancebeleid. Het zoomt in op de grote impact van de coronacrisis op het economisch bestel, met fors verlaagde groeivoorzichten, het verwachte omzetverlies voor bedrijven, de verwachte werkloosheid, het verwachte teloorgaan van kleine ondernemingen, met 82.500 zelfstandigen die getroffen worden volgens de SERV, met het gedrag van heel veel bedrijven voor investeringen, begrijpelijkerwijs, en de kwetsbaarheid van gezinnen – volgens de inschatting zijn 11 procent van de gezinnen, of 1 op de 8, financieel kwetsbaar.

Bovendien is de impact uiteraard nog niet ten einde, ondanks de versoepelingen van de lockdown. Er is nog altijd geen vaccin en er bestaat een risico op een nieuwe besmettingsgolf.

Ik geef een aantal conclusies uit het rapport. Er is een oproep tot een gecoördineerde aanpak tussen de verschillende actoren en overheidsniveaus met betrekking tot de werking van de interne markt. Crisismaatregelen mogen genereus

zijn, maar moeten tijdens de relance ook selectiever worden, meer op maat gesneden, toekomstgericht en met de focus op de anders gezonde ondernemingen.

De SERV pleit ook voor duidelijke criteria, engagementen en voorwaarden die gekoppeld moeten worden aan steun- en relancemaatregelen en investeringen. Het gaat dan bijvoorbeeld over een link met de Green Deal en de shift naar digitalisering. De overheid moet daarbij ook zelf investeren in infrastructuur met return voor economie en maatschappij. De relance vereist een integrale visie op de digitale agenda en dus geen silodenken, wat vroeger soms wel het geval was. Er moet meer aandacht komen voor weerbaar en inclusief ondernemerschap en werknemerschap.

Internationale handel blijft bijzonder belangrijk voor een kleine, open economie als de onze. Er moet ingezet worden op regionale productie in nieuwe of strategische industrieën. Ook moet er verder ingezet worden op het versterken van de Vlaamse innovatiekracht. Dat zijn adviezen en aanbevelingen die heel bekend in de oren klinken en die ook al aan bod kwamen in de relanceresolutie.

Minister, ik heb hierover een aantal vragen.

De SERV roept op om exitstrategieën tussen de lidstaten te coördineren. In welke mate vond en vindt er overleg plaats tussen de Vlaamse Regering en de ons omringende landen inzake de aanpak van de crisis, de exitstrategie, de situatie van exportbedrijven, arbeidsmarktbeleid enzovoort? Is er structureel overleg voorzien?

De SERV roept ook op om de focus te leggen op de onder normale omstandigheden gezonde ondernemingen, die nu getroffen worden door de crisis. Dat is begrijpelijk maar natuurlijk niet altijd even gemakkelijk af te lijnen. Hoe wordt daarmee omgegaan? Hoe wordt bijvoorbeeld omgegaan met beloftevolle start-ups – vaak in het technologiesegment – die in de beginfase zitten en vaak geen rooskleurige financiële cijfers kunnen voorleggen? Krijgen ook zij de nodige ondersteuning? Hoe zorgen we ervoor dat zij niet uit de boot vallen?

De SERV wil meer aandacht voor inclusief ondernemerschap. Welke instrumenten wilt u hiervoor inzetten? Hoe kunt u ertoe bijdragen dat mensen, en vooral jongeren, opnieuw vertrouwen krijgen om een eigen zaak op te starten?

De SERV vraagt ook een grote plaats voor regionale productie en industrie 4.0 in ons land, weliswaar in een context van internationale vrijhandel, dus geen protectionisme. Het is bekend dat onze loonkost, ondanks een positieve evolutie de laatste jaren, internationaal vergeleken nog altijd vrij hoog is. Een hogere productiviteit en meer gebruik van digitalisering en robotisering worden daardoor belangrijker om nieuwe industrieën hier te houden of zich te laten ontwikkelen. Welke initiatieven en/of investeringen doet de Vlaamse Regering om industrie 4.0 te stimuleren en bedrijven in dit segment te ondersteunen?

Minister Hilde Crevits: Dank u wel voor deze interessante vraag. U hebt natuurlijk met de commissieleden zelf een resolutie opgesteld voor het Vlaams relancebeleid, ruimschoots op tijd. De SERV zal gedacht hebben: wij gaan ook een rapport opstellen en onze insteken geven. Dat is trouwens zeer goed, omdat zowel het economisch als het maatschappelijk relancecomité nu volop aan de slag zijn om voorstellen uit te werken voor een coherent en impactvol relanceplan. We verwachten het eerste rapport begin juli. In die zin is het goed dat de SERV nu die insteken gedaan heeft. Ik kan jullie ook melden dat, als de rapporten van de twee comités er zijn, de Vlaamse Regering dit zal bekijken samen met de voorzitter en ondervoorzitter van de SERV. De SERV komt dus nogmaals in het verhaal voor, vooraleer de Vlaamse Regering beslissingen zal nemen.

Ik kom tot uw vragen. Eerst is er het internationale. Er vindt inderdaad overleg plaats met de buurlanden, in het bijzonder met Duitsland, Frankrijk en Nederland. Met Duitsland en Nederland gebeurt dat onder meer via het drielandenoverleg. Dat overleg is op Belgisch niveau, maar er zijn ook contacten op provinciaal niveau, tussen de Vlaamse en de Nederlandse provincies. Onze vertegenwoordigers worden uiteraard bij dat landenoverleg betrokken.

Op het politieke niveau wordt die kwestie aangekaart door minister-president Jambon. Die heeft daar recent nog over gesproken met de Nederlandse premier Rutte. Het virus heeft in de verschillende landen op een specifiek moment toegeslagen. Elke lidstaat heeft ook specifieke eigenschappen die zullen bepalen in welke mate een gecoördineerde exitstrategie mogelijk is, maar we zijn zeker in overleg om dingen toch ook eventueel samen of op gelijkaardige wijze te kunnen oplossen.

Uiteraard deel ik de mening dat we moeten focussen op gezonde ondernemingen. Ook de verschillende steunkaders, zowel Vlaams als Europees, zijn daarop gericht. Het klopt dat start-ups als kennisintensieve en O&O-actieve jonge bedrijven in het begin geen of beperkte kasstromen hebben en zo vaak verliezen opstapelen, en op die manier theoretisch te catalogeren zijn als bedrijven in moeilijkheden. Toch zijn ze essentieel voor de toekomst van onze economie. Net daarom hebben we ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV) belast met het in de markt zetten van de financieringsmaatregelen van het herstelplan, omdat PMV beschikt over de competentie en de ervaring om bedrijven en hun toekomstpotentieel te beoordelen. In de richtlijnen die we daarbij hebben meegegeven, werd ook meteen werk gemaakt van uw terechte bezorgdheden. Zo vallen bedrijven jonger dan vier jaar automatisch buiten de definitie van 'onderneming in moeilijkheden'. Die jonge bedrijven komen dus in aanmerking voor de coronasteunmaatregelen. Daarnaast is de maatregel van achtergestelde leningen op drie jaar in het bijzonder gericht op start-ups en scale-ups die op zoek zijn naar werkkapitaal. Ze kunnen ook gebruikmaken van de andere maatregelen, maar hier zijn we wel beperkt door de Europese staatssteunregels. Binnen de specifieke coronamaatregelen zijn er ook meer soepele regels voor ondernemingen in moeilijkheden. De onderneming moet onder andere aantonen dat ze op 31 december 2019 niet onder de definitie van een onderneming in moeilijkheden viel. Normaal is dat op het ogenblik van de steuntoekenning.

Inclusief ondernemerschap wordt vormgegeven door het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO), in partnerschap met het VLAIO-netwerk. VLAIO gaat opnieuw via een overheidsopdracht dienstverleners aanstellen om ondernemerschap te bevorderen voor een periode van vier jaar. Ook die toewijzing ligt morgen voor binnen de Vlaamse Regering. De bedoeling is natuurlijk om ook doelgroepen te bereiken die verder af staan van het ondernemerschap. Daarnaast zijn er Hefboom en microStart. Dat zijn organisaties die microkredieten verschaffen aan mensen uit kwetsbare groepen die niet in aanmerking komen voor een lening via de klassieke weg. VLAIO ondersteunt een aantal organisaties voor de begeleiding.

VLAIO financiert ook mee de ESF-maatregel 'Maak werk van je zaak', die focust op het ondersteunen van werkzoekenden die een carrière via ondernemerschap overwegen. Ik vind het trouwens heel belangrijk dat men daar ook energie aan besteedt, want het kan zijn dat mensen schitterende ondernemers zijn, maar niet zo gemakkelijk die stap zetten omdat ze nooit met ondernemerschap in aanraking zijn gekomen, tenzij ze goed worden begeleid.

In de ondernemerschapstrajecten die SYNTRA aanbiedt, wordt ook aandacht besteed aan ondersteunende maatregelen die de drempels verlagen voor bepaalde groepen. We blijven ook inzetten op ondernemend onderwijs door de werking van Vlaamse Jonge Ondernemingen (Vlajo) en MyMachine te ondersteunen. Jongeren

kunnen ook in de jongerencoöperatie Haven terecht om reëel en in een veilige, ondersteunde omgeving van start te gaan.

Dan is er de regionale productie en industrie 4.0, met alles erop en eraan. Digitalisering wordt een nog belangrijkere prioriteit in de relance dan vandaag al het geval is. Digitale technologie zal een belangrijke hefboom zijn om de productiviteitsgroei en dus de competitiviteit van onze bedrijven aan te zwengelen. Ik wil in de eerste plaats verwijzen naar het lopende beleid, met de impulsprogramma's voor artificiële intelligentie en cyberveiligheid. Daarnaast is er ook de ondersteuning van Flanders Make, een centrale actor voor de digitalisering van de maakindustrie. Dit jaar hebben we ook een nieuw initiatief, waar ik heel trots op ben. We gaan met EFRO-middelen (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) investeren in Digital Experience Labs, een netwerk van laagdrempelige contactpunten voor de ondersteuning van digitalisering van bedrijven, in het bijzonder gericht op kmo's. Er komt er eentje per provincie.

Complementair hieraan schakelen we ons ook in in de EU-selectie van de European Digital Innovation Hubs. Wij organiseren de Vlaamse preselectie hiervoor. Die zijn een beetje te vergelijken met de Digital Experience Labs, maar ze hebben meer focus. Die zullen meer diepgang brengen in de digitale beleidsprioriteiten zoals artificiële intelligentie, cybersecurity, smart cities en industrie 4.0. Dat is super belangrijk op relatief korte termijn en eigenlijk ook al inzetbaar. Persoonlijk vind ik dat daar te weinig aandacht voor is, omdat dat echt de nieuwe manieren zijn. Over die Digital Experience Labs ben ik zelf wild enthousiast omdat dat mensen in veilige omstandigheden kan leren werken. Dat vind ik heel goed.

Tot slot nog even over de verwijzing van de SERV naar het terughalen van productie, zonder te vervallen in protectionisme. Het debat over de reshoring is op het Europese niveau volop aan de gang. Dat gebeurt in het kader van de strategische waardeketens. Het concept 'strategische autonomie' werd gelanceerd in de Europese industriestrategie van 11 maart 2020. In deze discussie verdedigt de Vlaamse Regering alvast dezelfde mening als die van de SERV. De EU mag zich niet afsluiten van de wereld, noch verglijden in een protectionistische houding. Het concept van strategische autonomie kan een hoeksteen en een voorbeeld worden voor het toekomstig Europees beleid als het een offensief concept is dat de concurrentiepositie van de EU in de rest van de wereld verstevigt en dat gedreven wordt door innovatie. Een concrete definitie heeft de Europese Commissie evenwel nog niet gedeeld. We kijken er in elk geval naar uit om samen met de Europese Commissie en de andere lidstaten het concept van die strategische waardeketens ook verder uit te werken.

Mijn excuses omdat het wat langere antwoorden zijn dan vanochtend, maar de vragen zijn ook iets omstandiger.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Ik pleit schuldig voor dat laatste. Ik dank u voor de antwoorden. Ik denk dat er heel wat in zit.

Ik haal er nog twee zaken uit. Het ondersteunen van mensen richting ondernemerschap: het is inderdaad niet evident om mensen nu te overtuigen om een stap te zetten naar een eigen zaak. Het is toch cruciaal dat we daar die motor draaiende houden. Er zijn heel wat initiatieven die daarmee bezig zijn. VDAB heeft daar ook een cruciale rol in: elke consulent van VDAB moet op de hoogte zijn dat een werkzoekende die zich aanbiedt, een finaliteit kan hebben in de zin dat hij aan de slag gaat bij een bedrijf, organisatie of overheid, maar evengoed ook een toekomst kan hebben in het ondernemerschap, als hij de nodige talenten en competenties heeft, en dat de begeleiding ook in die richting kan gaan. VDAB heeft op dat vlak ook de transitiepremie ter beschikking. Dat is een premie die is ingevoerd na de afschaffing van de werkhervattingstoeslag in de vorige legislatuur voor

mensen die 45 plus zijn en een stap willen zetten naar een zaak. Misschien moet die premie geëvalueerd worden en gekeken worden of we die niet kunnen opentrekken. Daar pleit ook de relanceresolutie voor, minister, om te kijken of we niet meer mensen kunnen ondersteunen in dat ondernemerschap voor werkzoekenden, want we kunnen toch verwachten dat er meer gaan komen in de komende maanden, en op die manier verleiden om ook ondernemer te worden.

Er zijn heel veel goede initiatieven die volop bezig zijn: Flanders Make, en heel veel andere. Het is belangrijk om die mensen te motiveren om nog een tandje bij te steken om deze crisis door te komen. De nieuwe initiatieven zoals die Digital Experience Labs zijn veelbelovend. Collega Goeman had er gisteren nog niet over gehoord, maar inzetten op de digitalisering is cruciaal om van de relance een succes te maken. Ik wil nog vragen of er daar ook nog nieuwe stappen worden voorzien, in het ondersteunen van bedrijven en sectoren richting digitalisering en digitale economie.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Eerst en vooral focussen we met VLAIO sowieso op competentieversterking. Die financiële geletterdheid is een voorwaarde om met kennis de sprong te durven maken, of te kunnen maken. Dat lijkt me ook logisch: als je geen financiële geletterdheid hebt, is het een beetje moeilijk om die sprong te doen.

We hebben nu extra marge gegeven aan startende ondernemers door meer tijd te geven inzake de transitiepremie en de activiteitencoöperatie. Die transitiepremie opentrekken is een piste die we bekijken in de relance. Dat is een interessante opportuniteit.

Flanders Make heeft dit jaar 6,5 miljoen euro extra in uitvoering van het convenant, en volgend jaar ook. Dat zijn ook niet onbelangrijke bedragen.

Er zijn ook een pak maatregelen in uitvoering – maar dat weet u – rond artificiële intelligentie en rond cybersecurity.

De voorzitter: Dat wordt ongetwijfeld vervolgd. In de commissie zullen we de adviezen van de verschillende relancecomités ongetwijfeld nog bespreken.

De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de ondersteuning en verduurzaming van de energie-intensieve industrie – 2748 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne (CD&V): Mijn laatste vraag om uitleg gaat over de verduurzaming van de energie-intensieve basisindustrie. Die industrie speelt een cruciale rol in onze Vlaamse economie en staat de komende decennia voor een aantal cruciale uitdagingen. De basisindustrie produceert onder andere de basisstoffen en materialen die we nodig hebben voor de energietransitie – zonnepanelen, windmolens, batterijen en dergelijke – en is dus belangrijk voor een succesvolle klimaattransitie. Bovendien vertegenwoordigt ze een bijzonder belangrijk economisch gewicht in Vlaanderen.

Dankzij de hoogopgeleide technische beroepsbevolking, onze havens als grondstofhubs, kustwateren met ruimte voor de productie van groene elektriciteit, en

uitgebreide transportnetwerken voor energie, heeft Vlaanderen een aantal uitstekende troeven om hierin in de toekomst een leidende rol op te nemen. We moeten de basisindustrie dan ook bekijken als een hefboom voor de klimaattransitie, eerder dan een obstakel. Het is nuttig om in dat verband af en toe eens over de grens richting Nederland te kijken. Recent nog schetste minister Wiebes in een inspirerende brief zijn visie op de verduurzaming van de basisindustrie richting 2050.

Vlaanderen doet reeds verregaande inspanningen om de concurrentiepositie van onze energie-intensieve industrie te beschermen en tegelijk aan te sporen haar productiemethodes te verduurzamen. Het is belangrijk dat deze dubbele doelstelling van verduurzaming en competitiviteit door de overheid op een kostenefficiënte manier wordt ondersteund. De milieubeweging boog zich daarom in een recent uitgebreid rapport over de emissies van de intensieve industrie en de steun die zij krijgt om haar uitstoot te verlagen. Meer specifiek werden de steunmaatregelen aan de petrochemische en staalindustrie onder de loep genomen, zowel op Vlaams als nationaal en Europees niveau.

De milieubeweging concludeert dat de combinatie van de huidige beschermingsmaatregelen tegen buitenlandse concurrentie en de ondersteuningsmaatregelen om verder te verduurzamen ontoereikend is om de klimaattransitie op een kostenefficiënte manier te bewerkstelligen. In datzelfde rapport doet de milieubeweging eveneens een tiental suggesties om deze aanpak om te buigen in een – naar eigen zeggen – meer offensieve transitiestrategie. Zo kan Vlaanderen met een transitie van de eigen industrie de kweekvijver en accelerator worden voor duurzame industrie wereldwijd en tegelijkertijd zijn strategische positie in de industriële waardeketen versterken.

Dit rapport raakt aan verschillende bevoegdheden, zowel van u als van collega Demir. Ik focus me hier op de bevoegdheden Innovatie, Economie en Werk.

Kunt u bevestigen dat de cijfers en aannames die in de studie worden gebruikt, met betrekking tot uw bevoegdheden, effectief juist zijn? Is de analyse die in het rapport wordt uitgevoerd, volgens u correct?

Deelt u, wat uw bevoegdheden betreft, de algemene conclusie van het rapport dat de combinatie van de huidige beschermingsmaatregelen tegen buitenlandse concurrentie en de bestaande ondersteuningsmaatregelen om verder te verduurzamen, ontoereikend is om de klimaattransitie op een kostenefficiënte manier te bewerkstelligen?

De milieubeweging benadrukt het belang van een gezamenlijk transitiekader op basis van een goed onderbouwde, evidencebased en participatief opgestelde roadmap. Hebt u plannen om in het kader van een industriële transitiestrategie ook een soort klimaatpact tussen overheid, industrie, academische wereld en het middenveld in het leven te roepen? Hoe staat u tegenover de opmaak van zo'n roadmap voor de basisindustrie richting 2050? Er bestaan al wat initiatieven op dat vlak. Hoe zullen de stakeholders worden betrokken? Hoe wilt u lock-ins in fossiele technologieën en infrastructuur vermijden?

Hoe zult u de uitbouw van infrastructuur, onder andere in het kader van transportnetten, voor een koolstofarme industrie ondersteunen?

Welke rol ziet u voor innovatie? Hoe zult u ervoor zorgen dat Vlaanderen maximaal gebruik kan maken van de middelen uit het Europese ETS-innovatiefonds (emissions trading scheme)?

Hebt u ook de Nederlandse visie op de verduurzaming van de basisindustrie richting 2050 bestudeerd? Welke lessen vallen daaruit te trekken die ook nuttig zijn voor Vlaanderen?

Minister Hilde Crevits: Dit zijn heel pertinente en belangrijke vragen. Eerst en vooral, er is heel wat cijferwerk gedaan voor deze studie. Ik denk dat dergelijke studies heel waardevol zijn voor het debat over de klimaattransitie. Met dergelijke cijfers kan je in discussie gaan, met slogans kan je dat niet. Je hebt eigenlijk onderbouwing nodig vooraleer je kunt discussiëren. Het is wel jammer dat de communicatie over die studie zeer sloganesk is gebeurd. Als men tot een klimaatoplossing wil komen of een klimaatcompromis wil sluiten met alle betrokken spelers, zoals het rapport eigenlijk ook voorstelt, dan is die sloganeske communicatie misschien toch wel een hinderpaal, want dan jaag je mogelijkwerwijze iedereen weer zijn toren in.

Wat de cijfers zelf betreft, het rapport is nog maar een week oud. De experten in onze administraties zijn volop bezig met de analyse. Veel valt onder de bevoegdheid van mijn collega bevoegd voor het klimaatbeleid, minister Demir. Ik ga zeker geen discussie over de cijfers voeren. Ik ga ook geen goedkeuring geven ter zake. Ik weet dat er over een aantal punten andere meningen leven, bijvoorbeeld over het effect van de elektriciteitsprijs bij indirecte emissiecompensatie, of over de CO₂-kosten van het afgas van de staalproductie. Dat het onderzoek er is, is echter waardevol.

Wat de vaststelling betreft dat de uitstoot van een aantal ETS-bedrijven in absolute cijfers niet is gedaald de voorbije jaren, en dat er nog nieuwe installaties bijkomen, voor mij is dat niet noodzakelijk een slecht punt. Ten eerste is de productie zelf toegenomen. Ten tweede vallen die bedrijven onder het systeem van de Europese emissiehandel: de totale EU-uitstoot daarvan daalt elk jaar met 1,74 procent, en vanaf 2021 zelfs met 2,2 procent. We mogen ons dus niet blindstaren op de Vlaamse uitstoot alleen. Een constante Vlaamse uitstoot betekent dat elders in Europa meer vervuilende installaties zijn gesloten, maar goed, daar hebben we in Vlaanderen natuurlijk per definitie ook niet zoveel aan. Dat waren in hoge mate bruinkool- en steenkoolcentrales. Hoe meer de ETS-cap daalt, hoe meer ook slechte industriële presteerders zich moeten aanpassen. Uiteraard mogen onze bedrijven absoluut niet op hun lauweren rusten, maar dat weten ze eigenlijk ook wel heel goed, getuige bijvoorbeeld de toekomstgerichte initiatieven die zowel in de Antwerpse als in de Gentse cluster bezig zijn. Ik denk dat zowel de stilaan nijpende CO₂-prijs in ETS als de doelstelling van klimaatneutraliteit tegen 2050, twee heel krachtige signalen zijn die de industrie serieus aan het denken zetten. Met de bestaande instrumenten gewoon doorgaan zal daarbij uiteraard niet voldoende zijn. Er zit ook van alles in de pijplijn. Zowel in ons regeerakkoord als in het Vlaams Energie- en Klimaatplan staan een aantal elementen die we willen aanpakken. Daar komen ook nog eens een aantal Europese hefboomen binnen het grote kader van de Green Deal bovenop. Vlaanderen kan daar paraat staan, zowel financieel als regelgevend. In bepaalde gevallen gaat het eigenlijk niet of nauwelijks om een element van financiële steun. Ik geef een voorbeeld: op Europees niveau worden nog initiatieven verwacht om incorrecte handelspraktijken van landen buiten de EU te stoppen. Dat is een belangrijk en noodzakelijk sluitstuk. Het gaat dus niet alleen om financiële stimuli.

Ik kom tot uw derde vraag. In het kader van de beleidsmaatregel van de Vlaamse Regering om een transitiekader inzake omschakeling naar een koolstofarme economie op te stellen, heb ik momenteel binnen de zogenaamde Moonshot een omgevingsanalyse en roadmapstudie lopen naar een koolstofcirculaire en CO₂-arme Vlaamse industrie. In die analyse zal in kaart worden gebracht waar de grootste mogelijkheden liggen voor onze Vlaamse onderzoeksinstituten en Vlaamse bedrijven om mee te werken aan de nodige systeeminnovaties om de Vlaamse klimaat- en energiedoelstellingen mogelijk te maken. We zijn daar dus zeker mee bezig. Bij dat werk is ook een hele groep stakeholders betrokken: zowel de bedrijven als de overheidsadministraties, de onderzoeksinstituten, het middenveld, en ook de BBL én een werknemersvertegenwoordiging. In die roadmapstudie zit een doorkijk naar een mogelijke klimaatneutrale chemie- en staalsector, met de

wegen die we in dat verband kunnen bewandelen en de manier waarop we met Vlaamse expertise via strategisch onderzoek het meest kunnen bijdragen. Dat gaat dan over nieuwe grondstoffen, over circulair gebruik van koolstof, over andere procesmethoden die men kan hanteren, over meer energie-efficiëntie of slimmer energiegebruik.

Met het klimaatpact waar de studie naar verwijst, bedoelen ze een vernieuwde versie van de energiebeleidsovereenkomst. Dat zal uiteraard ook door collega Demir moeten worden bekeken.

Maar een breder klimaatcompromis vind ik persoonlijk zeker een na te streven doel. Dat was eigenlijk de bedoeling om zoveel mensen te betrekken bij de lopende contextanalyse van de Moonshot. Ik ben zeker bereid om over het rapport mensen samen te zetten voor overleg. Want ik heb toch het gevoel dat al fond bij iedereen wel degelijk het besef bestaat dat klimaatneutraliteit een zeer grote uitdaging is, en dat iedereen mee aan boord zal moeten komen.

Uw vierde vraag ging over het ondersteunen van de koolstofarme industrie, waar ik al een beetje naar verwezen heb. Die infrastructuur uitbouwen, ook internationaal, is een onmisbare sleutel. Het is ook een taak waar de overheid haar rol moet opnemen. Binnen dat bredere kader van die contextanalyse zijn onderzoeken aan de gang om wat zicht te geven op de vragen en behoeftes op dat vlak.

Sowieso, gezien de schaalgrootte, is er een grote link met het Europees niveau. Dat zullen jullie wel beseffen. En dat is ook om financiële redenen een must. Mijn diensten zijn dat zeer actief aan het opvolgen, en participeren zelf in een aantal bestaande initiatieven. Ze zoeken ook naar toekomstige initiatieven zoals het European Cluster Collaboration Platform (IPCEI) voor waterstof, of de Connecting Europe Facility (CEF) voor CO₂.

Welke rol zien we voor innovatie? De rol van innovatie kan onmogelijk overschat worden; ik heb daar al een paar keer naar verwezen. Dat is de enige weg om voldoende grote vooruitgang te kunnen boeken richting 2050, zeker als we rekening houden met de sociale en de economische pijlers. De Moonshot waarmee we jaarlijks 20 miljoen euro investeren in onderzoek en ontwikkeling (O&O) is het kader. Maar de speerpuntclusters zijn bijvoorbeeld bezig met de klimaatuitdaging vanuit een aantal perspectieven. Heel wat van onze O&O-projecten die bedrijven neerleggen bij het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) hebben een duidelijke klimaatdoelstelling. Ons innovatiebeleid is daar dus absoluut offensief mee bezig.

Maar uiteraard zijn er heel grote uitdagingen op het terrein, waaraan een aantal initiatieven gekoppeld zijn. Daar zetten wij mee onze schouders onder. Zo zijn er bijvoorbeeld heel mooie investeringsprojecten in de staalsector. Jullie kennen misschien het project Steelanol of het project Torero. Er is ook het CO₂-backbone-initiatief in het Antwerps havengebied, en er zijn deelnames aan diverse IPCEI-projecten in verband met batterijen en waterstof.

Wat dan het ETS-innovatiefonds betreft: dat staat nog in de steigers. Ik kan verwijzen naar de nauwe opvolging die we daar hebben en de samenwerking met het Departement Omgeving. Voor de technische uitwerking stemt Omgeving af met de mensen van Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) en VLAIO. Waarom doen we dat? Om ervoor te zorgen dat kandidaat-initiatiefnemers geïntegreerd op weg kunnen, en niet van Pontius naar Pilatus moeten rennen. Een aantal initiatieven zijn al genomen richting diverse stakeholders. Voor verdere vragen verwijs ik graag door naar collega Demir.

Dan kom ik tot de zesde vraag, over de Nederlandse visie. Nederland is een regio die wij natuurlijk met een vergrootglas bekijken, ook al omdat we dezelfde taal

spreken. Maar heel veel zaken in de beleidsbrief van minister Wiebe van midden mei zijn eigenlijk ook in Vlaanderen toepasbaar. We hebben dezelfde troeven als logistieke ligging, een hoog aandeel energie-intensieve basisindustrie, veel know-how en hoogopgeleid personeel. Nederland heeft wel wat meer kust, dus ze hebben meer mogelijkheden voor offshore-toepassingen. En ze hebben ook meer gasvelden, al raken die stilaan leeg.

Veel basislijnen van de visie lopen parallel met wat we bijvoorbeeld als Moonshot-onderzoeksprogramma's hebben afgebakend. Nederland zet ook in op samenwerking met buurregio's, waaronder Vlaanderen. Nederland wil de beste van Europa zijn, en wij willen dat ook. Maar als we allebei de beste willen zijn kunnen we elkaar misschien ook versterken. Dan staan we misschien samen op een.

Nederland heeft voorlopig wel gekozen voor een iets andere aanpak dan wij. Zij gaan eerst heel ambitieuze doelstellingen vastprikken en communiceren, en daarna geven ze daar invulling aan via een aantal maatregelen. De uitvoeringskosten en de verdeling daarvan worden dan nadien pas berekend. Andere landen of regio's binnen en buiten Europa werken op andere manieren. Wij proberen meteen van bij de start rekening te houden met de uitvoerbaarheid en kostprijs. Dat maakt dat het misschien wat minder voluntaristisch klinkt.

We roepen misschien niet zo luid dat we de beste van Europa willen zijn, maar als je mij kent, weet je dat ik dat absoluut wel wil. In elk geval is het een heel interessant dossier. En los van de problemen, door de polemieken heen, wil ik toch vragen dat we ook de focus leggen op de vele erg interessante initiatieven die hier op dit ogenblik lopen. Daar wil ik een lans voor breken. Wat mij betreft is daar soms veel te weinig aandacht voor.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Minister, u zegt het zelf. Er loopt heel wat, en daar mag best wel wat aandacht voor zijn. Dit is dan ook een cruciaal debat. Als we kijken naar economische relance en naar de klimaatuitdagingen, dan hebben we een heel sterke industrie.

Het reduceren van die klimaatimpact en tegelijk het bestendigen van de productie is natuurlijk bijzonder belangrijk. In dat licht moeten de cijfers ook wat genuanceerd worden. De uitstoot van de ETS-sector moet afgezet worden tegen de geproduceerde eenheden ten aanzien van de toegevoegde waarde voor onze economie. En die is de voorbije jaren alleen maar toegenomen, en gelukkig maar. Er zijn inderdaad nog plannen om in die sectoren in onze regio te investeren, maar door het ETS-carcan zullen ook de Europese emissies moeten blijven dalen. En ook onze industrie zal daardoor steeds klimaatvriendelijker moeten gaan worden.

In die zin is die roadmap bijzonder belangrijk. Ik wil u nog vragen wat de timing is voor die hele oefening. Ik weet dat die oefening al een tijdje loopt en dat er heel veel mensen bij betrokken zijn, met heel veel actoren. En dat is belangrijk, want er is draagvlak nodig voor zo'n ingrijpende visieoefening. Maar we hebben natuurlijk ook een uitkomst nodig, zodat we het beleid kunnen gaan richten op wat die roadmap voorschrijft.

Ik heb het nog kort even over Nederland. Ik heb expliciet gevraagd naar dat Nederlandse voorbeeld omdat ik het belangrijk vind dat Vlaanderen daar heel hard naar kijkt. We hebben heel veel gelijkenissen, heel veel gelijke uitdagingen. En telkens opnieuw zelf het warm water uitvinden is eigenlijk niet nodig als je kunt samenwerken met een land als Nederland. Dan denk ik dat we vanuit Vlaanderen een stuk sterker staan. We doen dat ook al; van oudsher zijn er bijvoorbeeld al heel wat samenwerkingen rond waterstof en waterstoftechnologie en de ontwikkeling daarvan.

Ik zou ook eens willen kijken of we rond de opwekking van groen gas niet kunnen gaan samenwerken. We hebben een zeer belangrijke gasinfrastructuur in ons land.

Denk aan Fluxys, maar denk ook aan het heel uitgebreide en dense aardgasnet dat Fluvijs in beheer heeft. We hebben ook heel veel bedrijven die gas nodig hebben voor productieprocessen.

En ook de Nederlanders zijn daar bijzonder ambitieus in. Die moeten nu af van dat gas uit Groningen en zijn op zoek naar milieuvriendelijke alternatieven. Ik denk dat onderzoek, ontwikkeling en innovatie cruciaal zijn om daar een succes van te maken. Ik hoop dat u daar specifiek naar wilt kijken, en dat u misschien samen met de Nederlanders concrete plannen wilt uitwerken.

Minister Hilde Crevits: Ik dank u voor de zeer interessante aanvullende bedenkingen. We delen de ambitie om toch ook naar Nederland te kijken. Ik kan u ook melden dat er in november een top gepland is met Nederland, waar onder andere die duurzame projecten aan bod zullen komen. Die samenwerking was dus al intens maar ze wordt zeker niet afgezwakt.

De roadmap waaraan we al een tijdje werken zal er normaal direct na de zomer zijn. Maar het staat al heel ver. Ik weet dat het woord zomer gebruiken altijd flexibel is; het is een rekbaar begrip. Maar ik hoop dat u mij begrijpt. Het komt er dus vermoedelijk na het reces, of niet veel later.

Robrecht Bothuyne (CD&V): In tijden van klimaatverandering is een zomer inderdaad een rekbaar begrip geworden. Dat weten ze nu ook in Siberië. Maar we kijken uit naar die roadmap, en we zullen er ongetwijfeld in de commissie op terugkomen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.